

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГАЛУЗЕВОГО ПРАВА**

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент ІV курсу 13-421 групи
Спеціальності: 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»

Швецов Микола Олександрович

Керівник к.ю.н., доц. Гавловська А.О.

Рецензент д.ю.н., проф. Правоторова О.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Елементи правового механізму захисту банківської таємниці.....	7
1.1. Поняття та зміст банківської таємниці.....	7
1.2. Правовий режим захисту банківської таємниці.....	16
1.3. Правомірне розкриття банківської таємниці.....	22
РОЗДІЛ 2. Напрями вдосконалення механізму захисту банківської таємниці.....	27
2.1. Правовий захист банківської таємниці в зарубіжних країнах.....	27
2.2. Імплементція норм європейського права до українського законодавства в сфері захисту банківської таємниці.....	33
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність теми. Правовий інститут банківської таємниці є невід’ємною ознакою правової системи будь-якої економічно розвинутої країни. Адже, «інститут банківської таємниці» виступає в ролі обов’язкової державної гарантії, яка забезпечує реалізацію та захист таких конституційних прав та свобод людини і громадянина, як «недоторканість та таємниця особистого життя фізичної особи», що є притаманним більшості демократичних країн світу та виступає необхідним елементом захисту економічних інтересів учасників відповідних правовідносин.

Банківська таємниця є порівняно новим інститутом для української правової системи, тому необхідно зазначити, що в Україні на сьогодні відсутній досконалий правовий механізм захисту відомостей, що становлять банківську таємницю.

Проблеми правового захисту банківської таємниці набувають актуального характеру й у зв’язку з підписанням Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що вимагає внесення змін до чинного українського законодавства та його адаптації нормам міжнародного законодавства. А саме, виконання міжнародних зобов’язань відповідно до Програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що додатково сприятиме забезпеченню законності норм підзаконних НПА, у тому числі і в сфері захисту банківської таємниці.

Отже, актуальним на сьогодні є пошук ефективних шляхів захисту відомостей, що становлять банківську таємницю та вдосконалення існуючих механізмів захисту банківської таємниці. Теоретичну базу дослідження склали праці вчених у галузі теорії права, цивільного права: Р.В. Афанасієв, І.А. Безклубий, Ю.В. Ващенко, А.В. Венедиктова, Д.О. Гетьманцев, І.В. Гловюк, В.І. Жуков, Є.В. Карманов, О.Є. Користін,

О.А. Костюченко, Є.Б. Краманова, В.Л. Кротюк, Н.М. Левицька, А.М. Мороз, Ю.М. Найда, О.П. Орлюк, Т.І. Присяжнюк, Г.О. Світлична, А.О. Селіванова, М.Г. Скарженівського, Л.М. Стрельбицька, Є.О. Суханова, Л.Д. Топалова, А.В. Шаповалова та інших.

Мета і задачі дослідження. Мета роботи – здійснити дослідження правового механізму захисту банківської таємниці, визначити коло теоретичних та практичних проблем у цій сфері.

Відповідно до поставленої мети в роботі розв'язуються такі **завдання:**

- дослідити поняття та зміст банківської таємниці;
- визначити ознаки банківської таємниці та відокремити її від інших видів інформації;
- проаналізувати правовий режим захисту банківської таємниці;
- визначити форми правомірного розкриття банківської таємниці;
- визначити теоретичні та практичні проблеми у сфері правового регулювання захисту банківської таємниці;
- проаналізувати особливості правового захисту банківської таємниці в зарубіжних країнах;
- обґрунтувати пропозиції з удосконалення правового регулювання відносин щодо банківської таємниці в Україні на основі законодавства ЄС.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері правового регулювання захисту банківської таємниці.

Предметом дослідження є правовий механізм захисту банківської таємниці.

Методи дослідження обрано відповідно до поставленої в роботі мети та завдань, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження.

Методологічна база роботи складається із сукупності наукових методів і принципів, які в комплексі застосовуються для вирішення завдань дослідження та досягнення його мети. Зasadничі принципи дослідження: об'єктивність, методологічний плюралізм, акумулятивність наукових знань, органічна єдність теорії та практики. Базовою методологічною основою став загальнонауковий діалектичний метод, за допомогою якого досліджувався інститут комерційної таємниці, його сутність, роль і місце у системі законодавства України. Застосування системно-структурного методу дозволило визначити місце банківської таємниці серед інших видів інформації з обмеженим доступом, а також виявити притаманні їй ознаки. Юридичний (догматичний) метод використовувався при аналізі норм чинного законодавства, що застосовується для врегулювання відносин у сфері захисту банківської таємниці. Також використовувався метод абстрагування та узагальнення, на основі якого досліджувалися дефініції різних правових категорій та понять; аналізу та синтезу, за допомогою якого вивчалися юридична природа банківської таємниці; емпіричного аналізу, який дозволив відокремити банківської таємницю, від інших видів таємної інформації; порівняльний метод за допомогою якого було здійснено аналіз законодавства щодо захисту банківської таємниці в зарубіжних країнах. Метод системно-структурного аналізу використовувався при визначенні структури дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена робота робить спробу комплексного дослідження правового механізму захисту банківської таємниці. У роботі сформульовано низку теоретичних понять і практичних рекомендацій, які є важливими в концептуальному плані, а також запропоновано конкретні пропозиції щодо організації нормотворчого забезпечення правового забезпечення захисту банківської таємниці.

Практичне значення роботи полягає у виявленні основних недоліків правового механізму захисту банківської таємниці, формування основних теоретичних висновків та практичних рекомендацій в даній сфері правового регулювання. У роботі сформульовані висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані в подальшому дослідженні даної теми, а окремі положення та висновки роботи – в процесі підготовки і проведення практичних занять з курсу «Банківське право України», «Цивільне право України», «Інформаційне право».

Апробація результатів дослідження

Основні положення дослідження були представлені на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів» (Херсон, 11-12 березня 2020 р.).

Публікації: Шевцов М. *Поняття банківської таємниці. Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів*: Матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції, м. Херсон, 11-12 березня 2020 р. – Херсон: ХДУ, 2020 (*готується до друку*).

Структура роботи обумовлена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЕЛЕМЕНТИ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

1.1. Поняття та зміст банківської таємниці

Формування інституту банківської таємниці в Україні нерозривно пов'язане з розвитком економічних відносин у суспільстві та становленням банківської системи в державі.

У своїх працях С.Ф. Смерічевський та Є.Ю. Свірідов визначають три умовні складові правового інституту банківської таємниці:

- 1) загальна частина (поняття банківської таємниці, критерії та ознаки інформації, що складає зміст банківської таємниці);
- 2) режим банківської таємниці (механізм захисту банківської таємниці);
- 3) санкції, що визначає юридичну відповідальність за розголошення банківської таємниці [47, с.184].

Поняття «банківська таємниця» є одним із основних понять банківського права, оскільки охоплює всі напрямки банківської діяльності.

Ст. 32 Конституції України [28] передбачає, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених законодавством. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [28]. Виходячи із зазначеного зауважимо, що банківська таємниця є однією з гарантій цього положення Конституції України.

Для реалізації даної конституційної норми Верховної Рада України було прийнято Закон України «Про захист персональних даних» [18],

який містить наступне положення: «персональними даними є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована» (ст. 2) [18].

Поняття «банківська таємниця» ґрунтується на розумінні поняття «інформації з обмеженим доступом». До категорії «інформація з обмеженим доступом» відносяться конфіденційна, таємна та службова інформація. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про інформацію» від 02.10.92 р. № 2657-ХІІ [20] «конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом» [20].

Слід зауважити, що у наукових джерелах не існує неоднозначного трактування поняття «банківська таємниця».

- «зобов'язання банку (фінансово-кредитної установи) зберігати в таємниці інформацію про операції своїх клієнтів» (В.Л. Кротюк [34, с. 14-17]);

- «відомості, пов'язані з інформацією про діяльність банку, його операції, стан рахунків клієнтів, умови укладених банком договорів, тобто дані про управління, використання фінансів та іншу господарську діяльність банку, розголошення яких може завдати шкоди його інтересам» (А.А. Костюченко [30, с. 90-92]);

- «інформація про діяльність та фінансовий стан клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту» (Д.А. Гетманцев [9, с. 75]);

- «це комплексне правове явище яке складається з наступних елементів: інформація щодо клієнта, яка стала відомою банку у процесі його обслуговування; інформація певного змісту, який визначається законом; це один з видів правового режиму інформації з обмеженим доступом» (Ю.В. Зінченко [23, с. 264]);

- «банківська таємниця є частиною інституту саме приватного життя, недоторканність якого гарантується ст. 32 Конституції України» (А. Шаповалової) [58, с. 104].

Нормативно-правове закріплення поняття «банківська таємниця» знайшло своє відображення у наступних нормах:

- «банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Відомості про операції та рахунки можуть бути надані тільки самим клієнтам або їхнім представникам. Іншим особам, у тому числі органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам, такі відомості можуть бути надані виключно у випадках та в порядку, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність» (ст.1076 ЦК України [55]);

- «інформацію про діяльність та фінансовий стан клієнта, яка стала відомою банку в процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку» (ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [14]).

Досліджуючи підходи до розуміння поняття «банківська таємниця» ми дійшли наступних висновків: незважаючи на схожість визначень поняття «банківська таємниця» в правових нормах серед наукових підходів дане поняття інтерпретується по-різному.

А саме, банківська таємниця розуміється, як:

- інформація про операції, діяльність та фінансовий стан клієнтів;

- інформація щодо використання фінансів, управління та іншу господарську діяльність банку;
- правовий режим виду комерційний таємниці.

Виходячи з зазначеного ми пропонуємо наступне визначення банківської таємниці: банківська таємниця – це правовий режим виду комерційний таємниці, щодо операцій, діяльності та фінансового стану клієнтів, яка стала відома банку в ході здійснення фінансової, управлінської та іншої господарської діяльності.

Дослідження поняття «банківська таємниця» дозволяє виокремити наступні його ознаки:

- інформативність банківської таємниці (в тому сенсі, що банківська таємниця – це відомості, що отримуються в процесі банківської діяльності);
- таємність (тобто доступність інформації визначеному колу осіб);
- захищеність інформації, що становить комерційну таємницю (тобто особливий правовий режим охорони).

Необхідно відокремлювати банківську таємницю від інших видів інформації з обмеженим доступом, для цього важливо визначити ознаки відомостей, що становлять банківську таємницю.

Крім банківської таємниці, українське законодавство виокремлює комерційну, адвокатську, лікарську таємницю, таємницю сповіді, службова таємниця, професійна таємниця та інші.

Для ефективного захисту банківської таємниці необхідно відмежовувати її поняття від кожного з даних видів інформації. Зокрема, Ю.М. Капіца наголошує на «необхідності розвитку і вдосконалення відповідного галузевого законодавства стосовного кожного виду таємниць із визначенням ознак таємниці, кола суб'єктів, що мають право на таку таємницю, права та обов'язки осіб, які мають відношення до певних видів таємниць, порядок захисту прав» [24, с. 179].

В науковій думці існує різні підходи до розмежування поняття «банківська таємниця» від суміжних понять:

1. Банківська таємниця виступає одним із видів службової таємниці.

Відповідно до норм Закону СНД «Модельний закон про державні секрети» № 997_а24 від 16.06.03 р. [60] «службова таємниця – відомості про сфери діяльності державних органів, доступ до яких обмежується службовою необхідністю і розголошення або втрата яких може завдати збиток державним органам або державі» [60].

Ми поділяємо точку зору О.С. Самойлової, яка вважає, що «термін «службова таємниця» слід застосовувати до конфіденційної інформації, яка є власністю держави» [44, с.32].

Отже, на нашу думку банківська таємниця співвідноситься з службовою таємницею, як супідрядні поняття. Оскільки сферою їх суміжності може виступати інформація, яка має режим «таємниця» у діяльності Національного банку України. Схематично дана теза відображена нами у Рис.1

Рис.1. Співвідношення понять «банківська таємниця» і «службова таємниця»

2. Банківська таємниця виступає одним із видів комерційної таємниці

На думку Ю. Гавдьо питання розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця» є «необхідним не лише з теоретичної, а й з практичної точки зору» [7, с.11]. Деякі вчені відносять

банківську таємницю до комерційної таємниці як різновид останньої [30, с.170], інші, не вважають за можливе змішувати ці поняття.

Поняття «банківська таємниця» і «комерційна таємниця» в законодавстві України згадуються як окремі, наприклад, у ст. ст. 231, 232 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. № 2341-Ш, що було б непотрібним у випадку, коли вони співвідносяться як загальне і окреме (перше містить у собі останнє). На думку С. Карчевського «розмежування законодавцем режимів банківської та комерційної таємниці цілком логічно, тому що кожний з них захищає різний об'єм інформації» [26, с. 51].

В свої працях Ю.В. Зінченко [23] визначає наступні принципові відмінності між банківською та комерційною таємницею:

- зміст комерційної таємниці визначають суб'єкти підприємницької діяльності, які є її власниками, зміст банківської таємниці – визначається виключно законом;
- режим захисту комерційної таємниці визначається суб'єктами підприємницької діяльності, яким вона належить, режим захисту банківської таємниці визначено на законодавчому рівні;
- комерційна таємниця може бути предметом договору купівлі-продажу, договори про передачу банківської таємниці мають незаконний характер;
- об'єктом захисту комерційної таємниці виступає її зміст, а банківської таємниці – відповідно асам факт її наявності, що свідчить про факт взаємовідносин банку і клієнта;
- зміст комерційної таємниці становить інформація, яка належить суб'єкту підприємницької діяльності, а зміст банківської таємниці – інформація, що належить клієнту суб'єкта банківської таємниці (банку), яка стала йому відомою в ході здійснення ним фінансової діяльності [23, с.267].

Отже, враховуючи вищезазначене банківська таємниця і комерційна таємниця співвідносяться як супідрядні поняття. Оскільки сферою їх застосування є здійснення підприємницької діяльності. Схематично дана теза відображена нами у Рис.2

Рис. 2. Співвідношення понять «банківська таємниця» і «комерційна таємниця»

Виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку, що банківська таємниця є важливим правовим інститутом, що забезпечує особисту таємницю людини, комерційна таємниця (коли вона стає відомою банку і захищається в режимі банківської таємниці), сприяє зміцненню довіри до вітчизняної банківської системи і забезпечує безпеку кредитно-фінансових відносин.

Банківська і комерційна таємниця становлять різні правові категорії і, маючи однаково важливе значення для нормального існування господарських відносин, не можуть зводитись одна до іншої.

Відповідно до положень Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.00 р. № 2121-III [14] до змісту банківської таємниці відносяться: «відомості про банківські рахунки клієнтів, у тому числі кореспондентські рахунки банків у Національному банку України; операції, які були проведені на користь чи за дорученням клієнта, здійснені ним угоди; фінансово-економічний стан клієнтів; системи

охорони банку та клієнтів; інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи – клієнта, її керівників, напрями діяльності; відомості стосовно комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, будь-який проект, винаходи, зразки продукції та інша комерційна інформація; інформація щодо звітності по окремому банку, за винятком тієї, що підлягає оприлюдненню; коди, що використовуються банками для захисту інформації» [14].

Розширене трактування змісту банківської таємниці дозволяє визначити його додаткові елементи:

- інформація щодо банківських операцій за дорученням клієнта чи на його користь;
- відомості, щодо договорів та угод укладених клієнтом банку;
- данні про фінансово-економічний стан клієнта, які самі по собі не може бути банківською таємницею.

У 10 номері Вісника Верховного суду України від 2010 р. [48] «Судова практика розгляду справ про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб» закріплюється наступна теза «системний аналіз законодавства, що визначає правовий режим банківської таємниці свідчить про те, що перелік відомостей, які є банківською таємницею, можна доповнити такими положеннями: персональними даними про діючих клієнтів банку; відомостями про майно, яке перебуває на зберіганні в банку (інформація про власника майна, перелік такого майна, його ціна, про види банківського зберігання); інформацією про осіб, які хотіли стати клієнтами банку, але за наявності певних причин ними не стали; інформацією про клієнтів, які вже припинили свої відносини з банком» [48].

На думку Н.Л. Михальчишина до переліку відомостей, що становлять банківську таємницю, слід додати відомості про здоров'я клієнта, його сімейний стан тощо [37]. Адже, у практиці діяльності банківських установ, особливо у сфері кредитування, банк може

вимагати від клієнта надати інформацію про стан його здоров'я, сімейний стан, кількість неповнолітніх дітей, кредитні зобов'язання, іншу інформацію свого приватного життя тощо.

Отже, якщо клієнт банку фізична особа, то до інформації, що становить банківську таємницю, відноситься: данні паспорту, данні про наявність/відсутність ощадних книжок та сертифікатів, відомості про внесення на рахунок власника-клієнта коштів третіми особами, номер рахунку, інші відомості, що стали відомі банку в процесі обслуговування клієнта [13, с.41]. У випадку, якщо клієнт банку юридична особа, то до відомостей, що становлять банківську таємницю відносяться: інформація юридичної справи клієнта, в т.ч. довідки та свідоцтва державних органів про реєстрацію юридичної особи та інформація про постановку на облік, установчі документи та статут юридичної особи, ліцензії, бухгалтерська звітність, інформація щодо кредитної історії клієнта, зміст та умови кредитного договору і договору про забезпечення виконання зобов'язань тощо.

На нашу думку, до змісту банківської таємниці слід також включити і відомості приватного характеру особи-потенційного клієнта банку з якою в силу певних обставин банк не уклав відповідні договори. Наприклад, при оформленні кредитних відносин з фізичною особою банк може перевірити відомості щодо її фінансово-майнового стану і якщо такі відомості свідчатимуть про достатню платоспроможність особи – прийняти рішення про відхилення заявки на отримання кредиту.

Дана теза обумовлена тим, що право особи на свою приватну сферу є абсолютним (це таємниця приватного життя, лікарська, таємниця сповіді, банківська таємниця), оскільки кожна особа має право вимагати від необмеженого кола осіб обов'язкової заборони на збирання вказаних відомостей, а якщо ці відомості стали відомими особі у зв'язку з її професійною діяльністю, то – нерозголошення) [36, с.125].

1.2. Правовий режим захисту банківської таємниці

Забезпечення належного правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною банківської таємниці, є важливим завданням в процесі реалізації державної політики у напрямку розвитку банківської системи України.

Передумовами захисту банківської таємниці є відповідні нормативно-правові акти. Зокрема, законодавство з питань правового регулювання та захисту банківської таємниці характеризується наступними ознаками:

- відсутня систематизація НПА в цій сфері;
- НПА відносяться до декількох галузей права та мають різну юридичну силу;
- визначають загальні засади правового регулювання та захисту банківської таємниці.

До таких нормативно-правових актів відносяться: Конституція України [28]; Цивільний кодекс України [55]; Закони України: «Про інформацію» [20], «Про Національний банк України» [21], «Про банки і банківську діяльність» [14]; Постановами Правління Національного банку України «Про затвердження правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» [42], «Про затвердження Правил з технічного захисту інформації для приміщень банків, у яких обробляються електронні банківські документи» [61]; рішення Конституційного суду України; відповідні підзаконні нормативно-правові актами. Також, до нормативно-правових актів в сфері захисту банківської таємниці відносяться відомчі нормативні акти фіскальних та правоохоронних органів, які регулюють «право на отримання від банків інформації про клієнта».

Як зазначає А.В. Шаповалов «з прийняттям цих законів було врегульовано деякі аспекти правового регулювання банківської таємниці

як одного з необхідних елементів захисту інтересів клієнтів банків, зміцнення їх довіри до банківської системи» [57; с.14].

Процес роботи банківських установ з персональними даними має врегульовуватися не лише шляхом прийняття локальних процедурних документів, а й на державному рівні (зокрема, шляхом прийняття відповідного спільного документу Національним банком України та Державною службою України з питань захисту персональних даних).

Серед недоліків правового механізму захисту банківської таємниці слід відзначити наступні:

- існують недоліки правового регулювання захисту банківської таємниці, в т.ч. і прогалин та протиріч у відповідному законодавстві [9, с.122];

- відсутній нормотворчий та правозастосовчий досвід правового захисту банківської таємниці в Україні;

- латентний характер злочинів у сфері захисту банківської.

Підставою захисту банківської таємниці є укладання договору між клієнтом та банківською установою.

Основними суб'єктами права на банківську таємницю у судовій практиці розгляду справ про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб визначаються її власники та утримувачі

Закон «Про банки і банківську діяльність» [14] чітко не визначено, правовий статус власника банківської таємниці та її утримувача. Проте з урахуванням аналізу законодавства можна навести наступні визначення:

- 1) власник банківської таємниці виступає клієнт банку, тобто «будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку»;
- 2) до утримувачів банківської таємниці відносяться особи, яким у ході виконання службових обов'язків стали відомі відомості, що становлять банківську таємницю. До них відносяться:

Національний банк України, банки та їх посадові особи, органи державної влади (пн.2-6 ч. 1 ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [14]). У зарубіжних країнах обов'язок зберігати банківську таємницю окрім банків покладається і на ощадні каси, приватні банківські доми, деякі фінансові компанії [10, с. 68]. Вважаємо, що до законодавства України слід внести положення, які би покладали обов'язок зберігати і на інші фінансові установи такі, як: кредитні спілки; лізингові компанії; ломбарди; страхові компанії; довірчі товариства; установи накопичувального пенсійного забезпечення; інвестиційні фонди і компанії.

Способами захисту банками інформації та відомостей, що становить банківську таємницю є:

- 1) вичерпний перелік осіб, які мають право на доступ до банківської таємниці;
- 2) ведення спеціального діловодства у випадку використання в документах інформації, що становить банківську таємницю;
- 3) забезпечення кібербезпеки в сфері ведення банківської діяльності, тобто використання тих технічних засобів захисту інформації, які сприятимуть запобіганню несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв банківської інформації;
- 4) застосування заходів притягнення до відповідальності винних посадових осіб банку у випадку розголошення банківської таємниці [59, с.332], зокрема, в практиці окремих банків його співробітники, приступаючи до виконання своїх посадових обов'язків, підписують зобов'язання щодо збереження банківської таємниці.

Зокрема, необхідно відзначити роль Національного банку України в механізмі захисту банківської таємниці. А саме, НБУ забезпечує здійснення методологічного керівництва з питань захисту та доступу до

інформації, що становить банківську таємницю. Відповідні Рішення Ради НБУ підлягають оприлюдненню [21].

Складовим елементом правового механізму захисту банківською таємниці є застосування державного примусу, який санкціонується держаними органами. Державний примус реалізуються в формі цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Цивільна відповідальність

Ст.1076 Цивільного кодексу України [55] визначає, що «у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди» [55]. У ст.61 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [14] «у разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку інформації про банки та їх клієнтів з органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами» [14].

Законодавство України на загальних підставах передбачає можливість застосування цивільно-правової відповідальності і до державних службовців в статусі «фізичної особи» у випадку спричинення ними матеріальної та/або моральної шкоди у випадку розголошеннями ними банківської таємниці.

Адміністративна відповідальність за розкриття банківської таємниці до 2004 р. застосовувалася у випадку «незаконного розголошення або використання інформації, що становить банківську таємницю, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків» (ст.164-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [27].

Постанова Правління Національного банку України №563 від 29.12.2001 р. [62] «Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів» визначає, що «адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання

особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, у дусі дотримання банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як правопорушником, так і іншими особами. Національний банк вживає заходів щодо притягнення до адміністративної відповідальності за допущення порушень у разі незаконного розголошення або використання інформації, що становить банківську таємницю. Штраф накладається на осіб, які незаконно розголосили або використали інформацію, що становить банківську таємницю, яким ця інформація стала відома у процесі професійної чи службової діяльності. Штрафи на таких осіб накладаються, якщо виявлене порушення є наслідком їх особистих дій або бездіяльності. Протокол про вчинення адміністративного правопорушення пов'язаного з незаконним розголошенням або використанням банківську таємниці складається уповноваженою на те посадовою особою Національного банку або відповідного територіального управління. Справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з незаконним розголошенням або використанням інформації, що становить банківську таємницю, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, створенням перешкод будь-якою особою для доступу тимчасового адміністратора або ліквідатора до банку, його активів, книг, записів, документів, здійсненням банківської діяльності без банківської ліцензії, порушенням законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, розглядаються суддями місцевих судів» [62].

Ст. 14 Кодексу України про адміністративні правопорушення [27] «посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і

громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків» [27].

Кримінальна відповідальність

Ст. 231 Кримінального кодексу України [33] «умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, – караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [33]. Також, у до ст.232 Кримінального кодексу України [33] «умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, – карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років» [33].

Значний інтерес викликає така проблема, як банківська таємниця і боротьба з відмиванням (легалізацією) капіталів. Останнім часом в усіх європейських країнах приймається спеціальне законодавство у сфері боротьби з відмиванням коштів. У цьому зв'язку основним обов'язком для кредитних установ є встановлення особистості клієнтів та інформація третіх осіб. Трапляються випадки, коли так звана банківська таємниця приховує зловживання, пов'язані з розкраданням і відмиванням коштів [39, с.34].

В Україні законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» 1702-VII від 14.10.2014 [19] передбачено, що «суб'єкти первинного фінансового моніторингу, їх посадові особи та інші працівники не

несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність за надання Уповноваженому органу інформації про фінансову операцію, якщо вони діяли в межах цього Закону, навіть якщо такими діями заподіяно шкоду юридичним або фізичним особам, та за інші дії, пов'язані з виконанням цього Закону» [19].

1.3. Правомірне розкриття банківської таємниці

Слід зазначити, що існує ряд обмежень в механізмі захисту банківської таємниці, а саме законодавством передбачена можливість застосування правомірних дії щодо розкриття такого виду інформації. До них відносяться: кримінальне провадження, судовий процес, спадкові правовідносини тощо [45, с.184].

Формами правомірного розкриття банківської таємниці є:

- адміністративна форма розкриття банківської таємниці полягає у наступному: банківська таємниця розкривається банком у відповідь на вимогу компетентних осіб без попереднього звернення до суду;
- судова форма розкриття банківської таємниці полягає у наступному – банківська таємниця розкривається банком у відповідь на вимогу суду або за відповідним рішенням суду.

Адміністративна форма розкриття банківської таємниці

До суб'єктів, які мають право на ознайомлення з інформацією, що становить банківською таємницею, право на вимогу її одержання відповідно до норм ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [14] відносяться: «власник інформації, що належить до банківської таємниці; треті особи з письмового дозволу власника такої інформації; суд; органи прокуратури України, Служби безпеки України,

Державне бюро розслідувань, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Антимонопольний комітет України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; органи державної виконавчої служби; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; Національне агентство з питань запобігання корупції; особи, зазначені власником рахунку (вкладу) в заповідальному розпорядженні банку; державні нотаріальні контори або приватні нотаріуси, іноземні консульські установи по справах спадщини за рахунками (вкладами) померлих власників рахунків (вкладів); інші банки у випадках, передбачених чинним законодавством; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики» [14].

Аналіз даної правової норми дозволяє констатувати, що перелік суб'єктів, які мають право на отримання інформації, що становить банківську таємницю є вичерпним, тобто обмеженим законодавством. Своє право на доступ до банківської таємниці дані суб'єкти реалізують на основі відповідного рішення суду.

Сьогодні країни, які не дозволяють податковій владі одержати доступ до банківської інформації ні за яких умов, у Європі всього дві – Андорра та Ліхтенштейн. Люксембург дозволяє податковій службі одержати доступ до банківської інформації в дуже рідких випадках, визначених у законодавстві та в основному пов'язаних зі спадковими справами резидента Люксембургу. Втім, у всіх зазначених країнах законодавство залишило можливість співробітникам банків виступати як свідки у кримінальних процесах.

Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо узгодження норм Бюджетного кодексу зі змінами до

галузевого та податкового законодавства)» № 914-VIII від 24.12.15 р. [15] було внесено відповідні зміни до «Закону «Про банки і банківську діяльність в Україні»», яким розширено повноваження Міністерства фінансів України щодо розкриття банківської таємниці за їх запитом для перевірки інформації, що надають громадяни при оформленні соціальних виплат [15].

У внесених змінах не передбачено жодних вимог до письмового запиту Міністерства фінансів України, таких, як «обґрунтованість або необхідність підтвердження факту звернення особи, інформація про яку запитується, із відповідною заявою про отримання соціальної чи іншої виплати за рахунок державного бюджету».

Отже, банки зобов'язали розкривати банківську таємницю щодо певної категорії осіб за умови отримання простого письмового запиту. Зважаючи на внесені зміни, необхідне ухвалення підзаконного нормативно-правового акта, у якому б визначалися більш детально вимоги до тексту запиту, порядку його складання, направлення, а також встановлював відповідальність за перевищення працівниками Міністерства фінансів своїх повноважень при реалізації вказаного права, або передбачити ці вимоги у Законі «Про банки і банківську діяльність» [14].

Необхідно наголосити, що банки зобов'язані надавати відомість, що становить банківську таємницю у відповідь на запит фіскальних органів.

Відповідно до постанови правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 267 «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» з «метою забезпечення зберігання та захисту банківської таємниці банки зобов'язані у внутрішніх положеннях встановити спеціальний порядок ведення діловодства з документами, що містять банківську таємницю, зокрема визначити: порядок реєстрації вихідних документів, роботи з

документами, що містять банківську таємницю, відправлення та зберігання документів, які містять банківську таємницю, а також особливості роботи з електронними документами, які містять банківську таємницю. Установлюючи спеціальний порядок ведення діловодства з документами, що містять банківську таємницю, банки зобов'язані врахувати вимоги, викладені в цих Правилах» [42].

Судова форма розкриття банківської таємниці

Основними суб'єктами права на банківську таємницю у судовій практиці розгляду справ про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб визначаються її власники та утримувачі

Положення глави 12 розділу IV Цивільного-процесуального кодексу України містить положення, що регулюють порядок розгляду судом справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. Відповідно до вказаних норм виключно на судові органи покладається обов'язок щодо розгляду справи даної категорії з обов'язковим визначенням нагальної суспільної потреби в розкритті банківської таємниці у кожному конкретному випадку.

Сторонами у судовому процесі щодо захисту банківської таємниці виступають позивач (власник інформації, що складають банківську таємницю – клієнт банку) та утримувач (банківська установа) [48, с.15].

Відповідно до тез № 10 Вісника Верховного суду України за 2010 р. випадками розкриття банківської таємниці за судовою формою є: «суддею одноособово з дотриманням режиму секретності; судом при розгляді справи у господарському, адміністративному, кримінальному та цивільному судочинстві (щодо останнього, то це правило є актуальним для цивільних справ, у яких вирішуються спори: про поділ майна, про виконання аліментних зобов'язань, про спадкування, оскільки вони пов'язані з дослідженням доказів, що становлять банківську таємницю,

витребуваних судом за клопотанням учасників процесу). Відбуваються такі дії, як правило, під час вирішення судом питань про забезпечення доказів, витребування доказів, про що судом постановляються процесуальні ухвали» [48, с.20].

РОЗДІЛ 2

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

2.1. Правовий захист банківської таємниці в зарубіжних країнах

Правовий механізм захисту банківської таємниці в Україні містить ряд недоліків, а тому потребує удосконалення. Одним із напрямів такого вдосконалення повинна стати врахування зарубіжного досвіду у даній сфері.

Слід зауважити, що в умовах зростання рівня міжнародної боротьби з корупцією, наркоторгівлею, тероризмом, відмиванням грошей отриманих злочинним шляхом змінюється не тільки міжнародне, а й національне законодавство країн, які раніше були прикладом непорушного дотримання банківської таємниці.

Особливості правового регулювання захисту банківської таємниці в країнах континентального права

Термін «банківська таємниця» виник у Швейцарії понад 300 р. тому та використовувався для забезпечення конфіденційності банківських вкладів клієнтів.

Правову основу регулювання захисту банківської таємниці в Швейцарії складає Закон Швейцарії «Про банківську діяльність (BankingLaw)» (1934 р.). Відповідальність за розголошення банківської таємниці також врегульованню нормами цивільного та кримінального законодавства, та полягає у наступному – на особу винну у розкритті банківської таємниці накладається штраф, обмеження волі чи позбавлення волі на строк до 6 місяців. Також за порушення обов'язку зберігати банківську таємницю покладеного на банк його можуть

зобов'язати компенсувати матеріальну та моральну шкоду клієнтові [6, с.89]. Банк, посадова особа якого розголосила банківську таємницю, може бути позбавлений ліцензії на здійснення фінансової діяльності.

Правове регулювання відмови службової особи від правомірного розкриття банківської таємниці регулюється Швейцарським кримінальним укладенням, яке «визначає для банкірів межу, за якою закінчується обов'язок з її додержання». У випадку відмови від правомірного розголошення банківської таємниці співробітником банку йому може бути оголошена підозра в підготовці або здійсненні операцій з відмивання грошей та інших економічних злочинів. Такі дії можуть бути кваліфіковані судом як злочин співробітників банку, оскільки доведення факту обізнаності інформацією про фінансові злочини допускається за об'єктивними обставинами справи. Адже, в ході виконання свої службових обов'язків банківському клерку стає відома інформація що може відноситися до сфері здійснення фінансових злочинів.

Країни з найбільш міцними фінансовими системами у світі, такі як Австрія, Швейцарія, Ліхтенштейн та інші, вирізняються достатньо жорстким законодавством у частині зберігання банківської таємниці, це дозволяє обмежувати кількість запитів до конкретного банку. При цьому навіть за рішенням суду банк може самостійно приймати рішення, відкривати інформацію чи ні. Тобто державним органам не так просто отримати дані про депозити громадян або їх кредитну історію.

На відміну від вказаних країн в Німеччині відсутня жорстке законодавче регулювання захисту банківської таємниці. До нормативно-правових актів в даній сфері відносяться Положення про податки і платежі, Розпорядження про банки 1979 р. В зазначених НПА Федеральне міністерство фінансів ФРГ визначає порядок дій банків у випадку запиту відповідних фінансових служб щодо розкриття інформації, яка становить банківську таємницю [43, с. 124].

Законодавство ФРГ з метою запобігання здійснення фінансових злочинів передбачає, що у випадку, якщо клієнт банку знімає з рахунку більше 20 тис. марок, або платить таку суму готівкою, або набуває цінні папери на таку суму, то банк повинен встановити дані про особистості клієнта і записати у формулярі довільної форми. Ця документацію підлягає окремому обліку та підлягає пред'явленню владі для інформації. Сенс і мета цієї акції полягає в тому, щоб запобігти відмивання грошей, отриманих від торгівлі наркотиками, від незаконних оборотів із зброєю і т.д. Закон про відмивання грошей наказує, що в підозрілих випадках, навіть коли мова йде про суми менше 20 тис. марок, слід також встановлювати дані щодо особистості і негайно направляти їх слідчим органам.

В Австрії принцип банківської таємниці зафіксований у Законі про кредитних операціях, який однак не виключає відхилень від дотримання таємниці вкладів при розслідуванні порушень правових норм.

У багатьох країнах розгляд судом цивільних справ не є підставою для витребування судом чи сторонами у справі від банку відомості, що становлять банківську таємницю (наприклад, у Франції, Німеччині). Окрім випадків, коли однією із сторін виступає банківська установа. У випадку, коли відбувається процедура банкрутства, санації чи іншої процедури визнання боржника-суб'єкта підприємницької діяльності неплатоспроможним за рішенням суду банки зобов'язані надавати відповідні відомості, що становлять банківську таємницю.

Положення Книги податкових процедур Франції передбачає право фіскальних агентів «отримувати довідки з торговельних книг, прибуткових та інших документів, у тому числі і службових документів кредитної установи в яких можуть міститися відомості, що становлять банківську таємницю» [63]. Серед інших органів, що мають право отримувати інформацію, що містить банківську таємницю, необхідно окремо виділити митні органи, які на підставі статті 65 Митного кодексу

можуть вимагати від кредитних установ не тільки відповідні довідки, в т.ч. і вживати заходів щодо накладення арешту [8, с. 57].

Відповідне законодавство Франції також передбачає кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять банківську таємницю – «особи, які володіють різною конфіденційною інформацією, що була їм довірена у зв'язку з виконанням ними постійно або тимчасово своїх професійних чи функціональних обов'язків і які розголосили ці відомості за відсутності ситуації, коли закон або обставини зобов'язували їх до цього, караються позбавленням волі на строк від одного до шести місяців і штрафом від 500 до 15 0000 франків» (ст. 378 Кримінального кодексу Франції) [64]. Аналіз судової практики Франції свідчить, що суб'єктами цього злочину, окрім банкірів також можуть також бути представники влади, поштові службовці, працівники податкової адміністрації та інші [2, с.315].

Банківське законодавство Угорщини характеризується високим рівнем надійності захисту банківської таємниці. Зокрема, Закон «Про державні гарантії інвестицій і внесків» (1988 р.) закріплює принцип конфіденційності банківської інформації, який передбачає те, що «банки не надають інформації про рахунки та їхніх власників ні поліції, ні податковій інспекції, а запити іноземних податкових служб не є достатньою причиною для розкриття банківської таємниці» [5, с. 59].

Особливості правового регулювання захисту банківської таємниці в країнах англосаксонського права

Основу правового регулювання захисту банківської таємниці в Великобританії становить Кодекс добросовісної банківської практики (Banking Code) та судовий прецедент. Кодекс добросовісної банківської практики (Banking Code) передбачає, що «банки зобов'язані суворо зберігати конфіденційність про справи своїх клієнтів (у тому числі колишніх клієнтів) і не розкривати деталі про стан рахунків або назву й адреси клієнтів третім особам, включаючи компанії, що належать до

однієї групи» [65]. Рішення по справі *Tournier v National Provincial and Union Bank of England* в 1924 р. у Великій Британії визначає загальні основи захисту банківської таємниці. А саме, рішення суду визначає обов'язок банку зберігати інформацію про фінансовий стан клієнта в таємниці. Проте, суд своїм рішенням може зобов'язати банківську установу надати інформацію, що становить банківську таємницю, представникам держави при виконанні ними своїх обов'язків та за умови дотримання певних вимог.

Нормативно-правовою основою захисту банківської таємниці в США становлять Закон про банківську таємницю (1970 р.), Закон про право на фінансову таємницю (1978 р.) та відповідні судові прецеденти. Норми визначенні даними НПА покладають обов'язок на банки здійснювати облік документів за рахунками клієнта та повідомляти про договори на суму понад 10 тис. доларів. Проте, судові прецеденти закріплюють право клієнтів банку отримувати інформацію про запити відповідних державних та правоохоронних органів, також клієнт має право звернутися до суду з заявою про скасування запиту, у випадку якщо він вважає такий запит незаконним [3, с.235].

Особливості правового регулювання захисту банківської таємниці в країнах інших правових систем

В Японії взагалі відсутній закон про таємницю банківських операцій і принцип збереження банківської таємниці не діє. Натомість фінансові установи тісно співпрацюють з органами фінансового контролю (міністерством фінансів, слідчими органами та іншими уповноваженими органами), які, у свою чергу, на підставі санкцій, виданих суддею, можуть перевіряти будь-яких суб'єктів, що сприяє проведенню розслідувань. З метою запобігання та протидії легалізації одержаних доходів від злочинної діяльності, у 1992 році було прийнято спеціальний закон, який регламентував боротьбу з надприбутками від незаконної торгівлі наркотиками. Міністерство фінансів, центральний

банк Японії, інші державні органи контролюють діяльність усіх фінансових установ, які зобов'язані чітко ідентифікувати клієнтів та відстежувати підозрілі операції, ознаки яких містяться в рекомендаціях контролюючих органів.

Міжнародно-правове регулювання захисту банківської таємниці

На міжнародному рівні механізм захисту банківської таємниці врегульовується в т.ч. і Конвенцією ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних і психотропних речовин [66], яка має на меті боротьбу з відмиванням «брудних» грошей. В т.ч. і попередження недобросовісного використання банківської таємниці, яке може сприяти відмиванню «брудних» грошей. Держави-учасники, які ратифікували цю Конвенцію, зобов'язанні «пом'якшити» режим банківської таємниці та надавати взаємну юридичну допомогу в сфері протидії міжнародного обігу наркотичних і психотропних речовин [66].

Члени Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) прийняли рішення надавати фіскальним органам інформацію, що становить банківську таємницю (дана інформація міститься у звіті Комітету із фіскальних справ «Поліпшення доступу до банківської інформації з метою оподаткування») [67].

З метою розширення міжнародного співробітництва в сфері боротьби з відмиванням грошей Базельським комітетом було прийнято документ з регулювання банківської діяльності та організації контролю за здійснення банківською діяльністю (1988 р.). Даний документ містить основні принципи міжнародної боротьби з відмиванням грошей через систему банків. Банківські установи повинні вживати заходів, щодо встановлення особи клієнтів-підозрюваних у відмиванні грошей, відмовляти в укладанні угод та договорів пов'язаних з вчиненням таких дій, співпрацювати з відповідними правоохоронними органами в межах норм-правил, що стосуються захисту банківської таємниці [68].

Двосторонні договори України та зарубіжних країн у сфері захисту банківської таємниці

Меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України і Органом фінансового нагляду Швеції щодо співробітництва у сфері нагляду за кредитними установами (2011 р.). Даний документ врегульовує співпрацю наглядових органів України та Швеції в сфері банківського нагляду, включаючи взаємний обмін інформацією щодо загального стану банківських систем та окремих банківських установ, відкриття та ліцензування філій та дочірніх підприємств іноземних банків, проведення безвизного нагляду та інспектування таких установ, здійснення консолідованого нагляду, запобігання використанню банків для легалізації кримінальних доходів тощо. Важливим положенням цього документа є зобов'язання сторін щодо збереження конфіденційності інформації, що становить банківську таємницю, та її використання виключно з наглядовою метою [69].

Відповідні двосторонні договори про співпрацю у сфері нагляду за банківською діяльністю укладенні між Національним банком України та відповідними фінансовими наглядовими органами Білорусі, Вірменії, Киргизії, Кіпру, КНР, Литви, Латвії, Люксембургу, Туреччини Польщі та Угорщини.

2.2. Імплементация норм європейського права до українського законодавства в сфері захисту банківської таємниці

Розбудова банківської сфери має комплексний та системний характер і вимагає координації зусиль всіх учасників цього процесу, як Національного банку, інших банків, так і органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Практично у всіх країнах ЄС законодавство містить відповідні правові норми захисту банківської таємниці. Там же, де в силу особливостей історичного розвитку або правових систем дане питання не регулюється законодавчо, склалися традиції, що охороняють банківську таємницю.

Євроінтеграційна спрямованість розвитку економіки України передбачає впровадження конкретних заходів щодо відповідної адаптації банківського сектору, зокрема системи нагляду. Сьогодні у світі система нагляду переходить від політики посилення жорстокості нагляду до політики підвищення прозорості та контролю за управлінням ризиками.

На перше місце повинно вийти забезпечення системної стабільності, зменшення вразливості банківської системи до зовнішніх та внутрішніх факторів дестабілізації, підвищення якості та ефективності її діяльності.

Розвиток банківської системи має бути спрямований на збільшення обсягів обслуговування підприємств та населення в усіх регіонах країни. Банківські послуги мають бути різноманітними за видами та умовами. Банкам необхідно стати активними учасниками розвитку фінансового та страхового ринків.

Всі ці недоліки стримують євроінтеграційні процеси України. У процесі адаптації банківського законодавства до стандартів ЄС здійснюється опрацювання законодавства ЄС із питань, що регулюють банківську справу, зокрема з питань банківського нагляду, міграції капіталу тощо, визначається перелік законодавчих актів, у першу чергу базових нормативних актів НБУ, які необхідно проаналізувати щодо їх відповідності до законодавства ЄС та розробити механізм їх перегляду [38, с. 152].

Правовий механізм абсолютного захисту банківської таємниці містить певні недоліки, а саме, може сприяти зловживанню в фінансовій

сфері, в т.ч. і відмиванню грошей. З метою подолання зазначеного Україна ратифікувала Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом [70].

Відповідно до даної Конвенції Україна взяла на себе зобов'язання ввести так звані кодовані рахунки. Правовий режим відкриття та функціонування кодованих рахунків дає змогу максимально враховувати інтереси власників таких рахунків. А саме, обмежує коло осіб, які мають доступ до інформації щодо кодованих рахунків – данні рахунки обслуговуються спеціально призначеними службовцями банку. Правоохоронні органи у разі необхідності мають змогу ідентифікувати особу власника кодованого рахунку.

Одержання інформації з банків у цілях перевірки податкових декларацій і дотримання податкового законодавства можливе в більшості європейських країн, крім Австрії, Андорри, Ліхтенштейну, Люксембургу й, з певними застереженнями, Бельгії.

Право національних податкових органів одержувати у банків інформацію поширюється як на резидентів, так і на нерезидентів країн, за умови що рахунок відкритий у банку цієї ж країни, однак у багатьох випадках для розслідування податкових злочинів їм необхідний доступ до банківської інформації з інших країн.

У цьому зв'язку окремий інтерес представляє проблема обміну інформацією між податковими органами різних держав, включаючи право національних органів одержувати банківську інформацію з метою її передачі іноземним податковим органам.

На даний час обмін інформацією може здійснюватися такими способами:

- автоматично (на добровільній основі або на підставі Директиви ЄС 2003/48/ЄС про оподаткування доходу від заощаджень);

- по запиту податкових органів для цілей податкового адміністрування (тобто перевірки правильності й повноти заповнення декларацій і сплати податків);

- по запиту податкових органів або судів для цілей кримінального провадження з податкових питань.

Автоматичний обмін інформацією здійснюється, як правило, на добровільній основі з ініціативи податкових органів країни, що надає інформацію. Так, Великобританія, Данія, Фінляндія, Франція, Швеція автоматично передають банківську інформацію своїм партнерам по податкових угодах. У ряді випадків такий автоматичний обмін обмежений умовами податкової угоди (Данія, Франція, Швеція) [78, с. 53]. Автоматичний обмін інформацією донедавна був нерегулярний і залежав від доброї волі податкових органів держав, що надавали інформацію, тому що правові підстави для передачі інформації, як правило, були відсутні.

У ЄС діє принцип так званого єдиного паспорта, відповідно до якого банк, створений в одній державі ЄС, може діяти на території іншої держави ЄС, одержавши відповідний дозвіл у своїй країні й за умови дотримання законодавства такої іншої держави. Однак наприкінці 2002 року Європейський суд виніс рішення у справі Дер Ведуве (Der Weduwe Case), яка одержала свою назву по імені одного зі співробітників люксембурзького банку, що обслуговував резидентів Бельгії за схемою «банківські послуги з доставкою додому», тобто в Бельгії. Суть справи полягала в тому, що проти одного із клієнтів банку була порушена судова справа по підозрі в ухилянні від сплати податків і легалізації злочинних доходів, а співробітник банку був викликаний у бельгійський суд для дачі показань свідків. Від дачі показань він відмовився, чим створив нерозв'язане на сьогоднішній день завдання для ЄС.

Справа в тому, що за бельгійським законодавством відмова від дачі показань свідків є карним злочином, а згідно з люксембурзьким

законодавством цей банкір як законослухняний громадянин був зобов'язаний зберігати банківську таємницю під страхом карного покарання. Таким чином, яке б рішення цей банкір не прийняв, він гарантовано вчиняв злочин.

У рішенні Європейського суду, яке не стосувалося долі самого Дер Ведуве, але ставило метою розв'язати конфлікт законодавств двох країн-членів ЄС, зазначено, що банківська влада Люксембургу не повинна давати дозволу своїм банкам діяти на території інших країн ЄС, тому що співробітники їх банків будуть не в змозі виконати законодавство більшості інших країн ЄС, де банківська таємниця як така відсутня. Водночас суд закріпив і зворотнє положення: банківська влада інших держав ЄС не повинна давати дозвіл своїм банкам на ведення діяльності в Люксембурзі, тому що в цьому випадку вже вони не зможуть виконувати ключові положення законодавства Люксембургу про банківську таємницю [35, с. 58].

З 1 липня 2005 року в країнах ЄС діє Директива про оподаткування доходу по заощадженнях [11], що поширюється тільки на фізичних осіб - резидентів ЄС і громадян ЄС, що проживають за межами ЄС, але які не мають підтвердження податкового резидента із країни постійного проживання. Директива стосується не тільки країн ЄС, її дія поширюється на Андорру, Монако, Ліхтенштейн, Сан-Маріно, Швейцарію й де-факто на Ангілью, Кайманові острови, Монтсерат, Тюркс і Кайкос, Арубу, Нідерландські Антильські острови й ряд інших залежних і асоційованих територій.

Метою Директиви було встановлення режиму обміну інформацією для оподаткування доходів фізичних осіб - резидентів ЄС, що мають рахунки за межами країни свого постійного проживання, хоча оподаткування здійснюється по законодавству країни постійного проживання особи. Чиновники вважалися, що це мало б перешкодити

відтоку капіталів із країн з високим рівнем оподаткування заощаджень у більш сприятливі країни.

Однак ще при прийнятті Директиви виникли серйозні перешкоди: Австрія, Бельгія та Люксембург відмовилися надавати подібну інформацію, мотивуючи це тим, що їх фінансова галузь постраждає, тому що європейці просто переведуть свої кошти в банки Андорри, Ліхтенштейну й Швейцарії. У підсумку цим трьом країнам було дозволено замість надання інформації обкладати податком доходи відповідних резидентів і 75% від суми утриманого податку переводити податковим органам держави, де постійно проживає одержувач доходу. Такий порядок буде діяти, поки Андорра, Ліхтенштейн і Швейцарія не відмовляться від своїх положень про банківську таємницю.

В 1991 році країни – учасниці Європейського союзу прийняли Директиву про запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів [11]. Оскільки ці дії безпосередньо стосуються розкриття банківської таємниці державним органом, у цій Директиві, наприклад, є ряд положень, які звільняють співробітників банків та інших кредитних установ від відповідальності за надання інформації про клієнтів, їх угоди [23, с. 43]. Така інформація може бути надана і під час допиту. Більше того, в ст. 19 Типового закону про відмивання грошей, отриманих від наркотиків, указано, що забороняється посилатися на банківську таємницю заперечуючи проти застосування заходів, передбачених у попередній статті, чи як на підставу для відмови від дачі показань свідків у зв'язку з фактами, які можуть являти собою одне з порушень законодавства про наркотичні засоби чи психотропні речовини [58, с. 91]. Одним із центральних заходів є співпраця з органами, на які законодавством відповідної країни покладено обов'язок боротьби з відмиванням коштів. Така співпраця може проявлятися у двох формах: у формі добровільно-самостійного інформування банками

і кредитними організаціями відповідних органів; у формі надання інформації на мотивовані запити відповідних органів.

ВИСНОВКИ

У роботі наведено теоретичне узагальнення правового механізму захисту банківської таємниці. В ході дослідження ми дійшли наступних висновків.

Банківська таємниця – це правовий режим виду комерційний таємниці, щодо операцій, діяльності та фінансового стану клієнтів, яка стала відома банку в ході здійснення фінансової, управлінської та іншої господарської діяльності.

Досліджуючи підходи до розуміння поняття «банківська таємниця» ми дійшли наступних висновків: незважаючи на схожість визначень поняття «банківська таємниця» в правових нормах серед наукових підходів дане поняття інтерпретується по-різному. А саме, банківська таємниця розуміється, як: інформація про операції, діяльність та фінансовий стан клієнтів; інформація щодо використання фінансів, управління та іншу господарську діяльність банку; правовий режим виду комерційний таємниці.

Ознаки банківської таємниці:

- 1) інформативність банківської таємниці (в тому сенсі, що банківська таємниця – це відомості, що отримуються в процесі банківської діяльності);
- 2) таємність (тобто доступність інформації визначеному колу осіб);
- 3) захищеність інформації, що становить комерційну таємницю (тобто особливий правовий режим охорони).

Банківська таємниця співвідноситься з службовою таємницею, як супідрядні поняття, оскільки сферою їх суміжності може виступати інформація, яка має режим «таємниця» у діяльності Національного банку України. Банківська таємниця і комерційна таємниця

співвідносяться як супідрядні поняття, оскільки сферою їх застосування є здійснення підприємницької діяльності.

Зміст банківської таємниці складають: інформація щодо банківських операцій за дорученням клієнта чи на його користь; відомості, щодо договорів та угод укладених клієнтом банку; данні про фінансово-економічний стан клієнта, які самі по собі не може бути банківською таємницею. До змісту банківської таємниці слід також включити і відомості приватного характеру особи-потенційного клієнта банку з якою в силу певних обставин банк не уклав відповідні договори, персональними даними про діючих клієнтів банку; відомостями про майно, яке перебуває на зберіганні в банку (інформація про власника майна, перелік такого майна, його ціна, про види банківського зберігання); інформацією про осіб, які хотіли стати клієнтами банку, але за наявності певних причин ними не стали; інформацією про клієнтів, які вже припинили свої відносини з банком.

Передумовами захисту банківської таємниці є відповідні нормативно-правові акти, які характеризуються наступними ознаками: відсутня систематизація НПА в цій сфері; НПА відносяться до декількох галузей права та мають різну юридичну силу; визначають загальні засади правового регулювання та захисту банківської таємниці.

Підставою захисту банківської таємниці є укладання договору між клієнтом та банківською установою.

Способами захисту банками інформації та відомостей, що становить банківську таємницю є: вичерпний перелік осіб, які мають право на доступ до банківської таємниці; ведення спеціального діловодства у випадку використання в документах інформації, що становить банківську таємницю; забезпечення кібербезпеки в сфері ведення банківської діяльності, тобто використання тих технічних засобів захисту інформації, які сприятимуть запобіганню несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв банківської

інформації; застосування заходів притягнення до відповідальності винних посадових осіб банку у випадку розголошення банківської таємниці.

Складовим елементом правового механізму захисту банківською таємниці є застосування державного примусу, який санкціонується держаними органами. Державний примус реалізуються в формі цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Серед недоліків правового механізму захисту банківської таємниці слід відзначити наступні: існують недоліки правового регулювання захисту банківської таємниці, в т.ч. і прогалин та протиріч у відповідному законодавстві; відсутній нормотворчий та правозастосовчий досвід правового захисту банківської таємниці в Україні; латентний характер злочинів у сфері захисту банківської.

Законодавством передбачена можливість застосування правомірних дії щодо розкриття інформації банківської таємниці.

Формами правомірного розкриття банківської таємниці є: адміністративна форма розкриття банківської таємниці полягає у наступному: банківська таємниця розкривається банком у відповідь на вимогу компетентних осіб без попереднього звернення до суду; судова форма розкриття банківської таємниці полягає у наступному – банківська таємниця розкривається банком у відповідь на вимогу суду або за відповідним рішенням суду.

Особливості правового захисту банківської таємниці в зарубіжних країнах залежить від правової системи, до якої відноситься та чи інша країна. Узагальнення досвіду зарубіжних країн в сфері правового захисту банківської таємниці, дозволяє визначити два підходи до захисту банківської таємниці:

- 1) «жорсткий» захист банківської таємниці (на осіб винних у розкритті інформації, що містить банківську таємницю покладається цивільна та кримінальна відповідальність; обмеження кількості запитів

правоохоронних органів до одного банку; банк може самостійно приймати рішення щодо розкриття інформації, що становить банківську таємницю за запитом відповідних державних органів;

2) «помірний» захист банківської таємниці (обов'язок банку повідомляти відповідні державні органи у випадку здійснення банківських операцій у чітко визначеній сумі; допускається відхилення від дотримання таємниці вкладів при розслідуванні порушень правових норм, у випадку визнання клієнта банку неплатоспроможним, в ході виконання свої повноважень відповідними фіскальними органами; клієнт повинен бути поінформований у випадку надходження до банку запиту від державних органів, щодо банківської таємниці);

3) відсутність правового захисту банківської таємниці;

4) міжнародно-правовий механізм правомірного порушення банківської таємниці з метою запобігання відмиванню грошей, який в т.ч. включає двосторонні договори.

Шляхи подолання проблем правового регулювання захисту банківської таємниці ми вбачаємо в наступному:

1) прийнятті відповідного закону, який би систематизував положення стосовно захисту банківської таємниці, її законодавчого визначення та гарантій захисту;

2) визначенні на законодавчому рівні правових засад одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, яка становить банківську таємницю, з метою забезпечення прав фізичних та юридичних осіб на володіння, користування та розпорядження такою інформацією;

3) систематизуванні законодавства у сфері захисту банківської інформації, розробленні єдиного підходу до охорони банківської таємниці та до визначення понятійного апарату в цій сфері.

Серед напрямів вдосконалення правового механізму захисту банківської таємниці слід відзначити наступні:

1. Процес роботи банківських установ з персональними даними має врегульовуватися не лише шляхом прийняття локальних процедурних документів, а й на державному рівні (зокрема, шляхом прийняття відповідного спільного документу Національним банком України та Державною службою України з питань захисту персональних даних).

2. Вважаємо, що до законодавства України слід внести положення, які би покладали обов'язок зберігати і на інші фінансові установи такі, як: кредитні спілки; лізингові компанії; ломбарди; страхові компанії; довірчі товариства; установи накопичувального пенсійного забезпечення; інвестиційні фонди і компанії.

3. Необхідно ухвалити підзаконний нормативно-правовий акт, у якому б визначалися більш детально вимоги до тексту запиту, порядку його складання, направлення, а також встановлював відповідальність за перевищення працівниками Міністерства фінансів своїх повноважень при реалізації вказаного права, або передбачити ці вимоги у Законі «Про банки і банківську діяльність»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв Р. Захист банківської таємниці в умовах боротьби із організованою злочинністю. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 2. С. 76–83.
2. Банківське право України: навч. посіб. / кол. авт.: Жуков А. М., Іоффе А. Ю., Кротюк В. Л., Пасічник В. В., Селіванов А. О. та ін. ; за заг. ред. А. О. Селіванова. К.: ІнЮре, 2010. 384 с.
3. Банковское право США /Поллард А.М., Пассейк, Эллис К.Х., Дейли Ж.П.: Пер. с англ. М.: Прогресс, 2013. 482 с.
4. Безклубий І. Поняття банківської таємниці. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 4. С. 16–19.
5. Харламова С. Історико-правова характеристика інститутів комерційної та банківської таємниці. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 11. С. 59–63.
6. Гавалда К., Стуфпе Ж. Банковское право. М.Финстатинформ. 2006. 264с.
7. Гавдьо Ю. Банківська таємниця як окремий вид інформації з обмеженим доступом. *Юридичний радник*. 2007. № 4 (18). С. 11-17.
8. Гвирцман М. В. Правовое регулирование банковской тайны. *Деньги и кредит*. 1992. № 6. С. 57-62.
9. Гетманцев Д. О. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. К. 2003. 206 с.
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436- IV. *Голос України*.2003. № 49.
11. Директива Ради європейських співтовариств «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей».

Матеріали міжн. конф. з проблем боротьби з відмиванням грошей, (15-17 груд. 1993 р., Київ). К., 1993. С. 26–35.

12. Ємельянов С.Л. Проблемні аспекти організаційно-правового захисту банківської таємниці в Україні. *Право і безпека*. 2011. №3. С.194-199.

13. Ефимова Л. Г. Банковская тайна: сравнительный аспект. *Бизнес и банки*. 2011. № 46. С. 41–43.

14. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30.

15. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: Закон України від 24.12.2015 р. № 914-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 5. ст.52

16. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII (із наступними змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490.

17. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст.93.

18. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

19. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України від 14.10.2014. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 50-51. стор. 3250. ст. 2057.

20. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1992. №48. ст.650.

21. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. *Відомості Верховної Ради*. 1999. № 29. Ст. 238.

22. Захист інформації у банківській діяльності / М. М. Браїловський, Г.П. Лазарєв, В.О. Хорошко. К. ПоліграфКонсалтинг. 2014. 216 с.
23. Зінченко Ю. В. Розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця». *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. №26. С. 267 - 279.
24. Капіца Ю. М. Проблеми охорони комерційної таємниці, ноу-хау та конфіденційної інформації в праві України. *Огляд законодавства України та його реалізація*. К.: Академія правових наук України. 2000. С. 175-199.
25. Карманов, Є. Банківська таємниця та легалізація злочинних доходів. *Право України*. 2001. № 12. С. 110–114.
26. Карчевский С. Банковская тайна: проблемы правового регулирования. *Хозяйство и право*. – 2010. № 4. С. 51-57.
27. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 18 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
28. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №30. ст.141.
29. Коровяковский Д. Г. Проблемы правового регулирования банковской тайны. *Финансы и кредит*. 2008. № 8. С. 55–64.
30. Костюченко О. А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Кредитування. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство. Банківські системи зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці: [навчальний посібник]. К.: А.С.К., 2001. 576 с.
31. Костюченко О.А. Банківське право: Підручник Атіка, 2018. 376 с.
32. Кохановська О. В. Інформація як нематеріальне благо та захист інформаційних прав згідно з Цивільним кодексом України URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf> (дата звернення: 02.11.2019).

33. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
34. Кротюк В. Л. Правове регулювання банківської таємниці. *Вісник НБУ*. 1999. № 8. С. 14–17.
35. Куреньков Д. Б., Заринов И. А., Петров А. В. Банковская тайна и налоговое администрирование в странах Европы. *Регулирование международных операций*. 2017. № 4. С. 47-66.
36. Марущак А.: навч. посібник. Луганськ: Янтар, 2013. 262 с.
37. Михальчишин Н.Л. Проблема закритості інформації, яка містить банківську таємницю. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2011. № 2 URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_2/28.pdf (дата звернення: 05.12.2019).
38. Найда Ю. Адаптація банківської системи України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2019. Вип. 88. С. 150-153.
39. Носік Ю. Правовий режим банківської таємниці в Україні. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2011. Вип. 2. С. 31–39.
40. Орлюк О.П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства. К., 2013. 104.
41. Пацурківський П.С. Основні проблеми теорії фінансового права. Чернівці: Вид-во ЧДУ, 2018, 276 с.
42. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова правління Національного банку України від 14.07.2006 №267. *Офіційний вісник України*. 2016. № 32. Ст. 137.
43. Рене Клаус Гросіан Як вести справи з банками Кредити, грошові вклади, платіжний оборот. Мінськ «Міжнародні відносини». 2016. 243с.

44. Самойлова О.С. Кримінально-правова характеристика передачі або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави: Автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2006. 182 с.
45. Світлична Г.О. Правові аспекти розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 11 (87). С. 25–31.
46. Сердинов Э. М. Банковский сектор Швейцарии. Банковское дело. 2007. № 6. С. 67–71.
47. Смерічевський, С. Ф. Банківська таємниця в системі безпеки національної економіки. *Університетські наукові записки*. 2012. № 2. С. 180–186.
48. Судова практика розгляду справ про розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб. *Вісник Верховного суду України*. № 10. 2010. С. 14–25.
49. Стрельбицька Л. М. Правові засади захисту банківської та комерційної таємниці. *Юридична Україна*. 2009. № 4. С. 64–69.
50. Стрельбицька Л. М. Правові засади захисту банківської таємниці. *Юридична Україна*. 2005. № 4. С. 64–69.
51. Тимофеев Є.І., Чубар Т.М. Особливості розкриття банківської таємниці в процесі ліквідації банку. *Санація та банкрутство*. 2011. № 2. С. 118–121.
52. Топалова Л. Господарсько-правові аспекти співвідношення понять комерційної та банківської таємниці у національному законодавстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 4. С. 16–20.
53. Про положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. №390. *Офіційний вісник Президента України*. 2011. №9. ст.543.

54. Цивільне право України. Особлива частина / за ред.: О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, Р. А. Майданик. К.: Юрінком Інтер, 2010. 1176 с.

55. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Голос України*. 2003. № 45.

56. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 червня 1963 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1963. №30. ст.464.

57. Шаповалов А.В. Перспективи розвитку національної банківської системи. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: збірник наукових праць. Т.5. Суми. 2002. С. 12–15.

58. Шаповалова А. Правові проблеми банківської таємниці. *Право України*. 2007. № 2. С. 102–105.

59. Шарко А.С. Забезпечення банківської таємниці як умова гарантування права вкладників. *Права людини в умовах сучасного державотворення*: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009. С. 331-334.

60. Модельний закон про державні секрети: Закон СНД 16.06.2003 р. № 997_a24 від URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a24/ed20030616/find?text=%D1%EВ%F3%E6%E5%E1%ED%E0%FF+%F2%E0%E9%ED%E0 (дата звернення: 15.12.2019).

61. Про затвердження Правил з технічного захисту інформації для приміщень банків, у яких обробляються електронні банківські документи: Постанова Національного банку України від 04.07.2007 р. № 243 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0955-07> (дата звернення: 05.11.2019).

62. Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративних штрафів: Постанова Правління Національного банку України №563 від 29.12.2001 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-02> (дата звернення: 11.01.2020).

63. Процедури стягнення податкового боргу у Франції. *Офіційний портал Державної фіскальної служби України* URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/print-54867.html> (дата звернення: 10.03.2020)

64. Кримінальне право Франції URL: https://pidruchniki.com/1640011656597/pravo/kriminalne_pravo_frantsiyi (дата звернення: 05.12.2019).

65. Правова регламентація банківської діяльності в розвинутих країнах URL: https://pidruchniki.com/1828111348163/pravo/pravova_reglamentatsiya_ban_kivskoyi_diyalnosti_rozvinutih_krayinah (дата звернення: 02.11.2019).

66. Конвенції ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних і психотропних речовин від 20.12.1988р. № 995_096 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096 (дата звернення: 11.02.2020)

67. Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). *Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku-oesr.html> (дата звернення: 13.02.2020)

68. Належне ставлення банків до клієнтів (стандарти Базельського комітету банківського нагляду) від 01.10.2001 р. № 998_333 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_333 (дата звернення: 10.02.2020)

69. Меморандум про взаєморозуміння між Національним банком України та Комісією з регулювання банківської діяльності Китаю щодо співробітництва у сфері банківського нагляду від

30.01.2007 р. № 156_070 URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_070 (дата звернення: 04.11.2019).

70. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 08.11.1990 р. № 995_029 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029 (дата звернення: 11.01.2020)